

Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma

2020 - 2024

Perusturvalautakunta 25.8.2020

Sisällys

1	Johdanto	2
1.1	Mitä on ehkäisevä päihdetyö.....	2
1.2	Ehkäisevän päihdetyön rakenteet ja tehtävät Ylöjärvellä.....	3
1.3	Ehkäisevä päihdetyö osana ylöjärveläisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä	3
2	Ylöjärven päihdetilanne ja asenneilmasto	5
2.1	Päihteiden käyttö ja rahapelaaminen ikäryhmittäin.....	5
	Koululaiset ja opiskelijat.....	5
	Työkäiset.....	8
	Ikäihmiset	8
2.2	Kuntalaisten suhde päihteiden käyttöön ja rahapelaamiseen	9
2.3	Paikalliset ehkäisevän päihdetyön toimintatavat	9
	Lapsiperheet	10
	Koululaiset ja opiskelijat.....	10
	Työkäiset ja ikäihmiset	12
	Kaikki ikäryhmät.....	14
3	Suunnitelma	17
1.	Ehkäisevän päihdetyön rakenteet ovat kunnossa.	18
2.	Haitoista viestitään tutkittuun tietoon perustuen yksilöiden ja yhteisöjen valintojen sekä päätöksenteon tueksi.	19
3.	Riskikäyttö ja haitat tunnistetaan sekä tukea tarjotaan varhaisessa vaiheessa.	20
4.	Suunniteltu ja laaja yhteistyö sekä Pakka- toimintamallin hyödyntäminen soveltuvin osin	21
5.	Haittojen ehkäisyyn panostetaan lähiyhteisöissä.	22
6.	Ammattilaisilla on riittävästi ehkäisevän päihdetyön osaamista. Koulutusta ammattilaisille päihdehaittojen ehkäisyä menetelmistä on saatavilla.	24

1 Johdanto

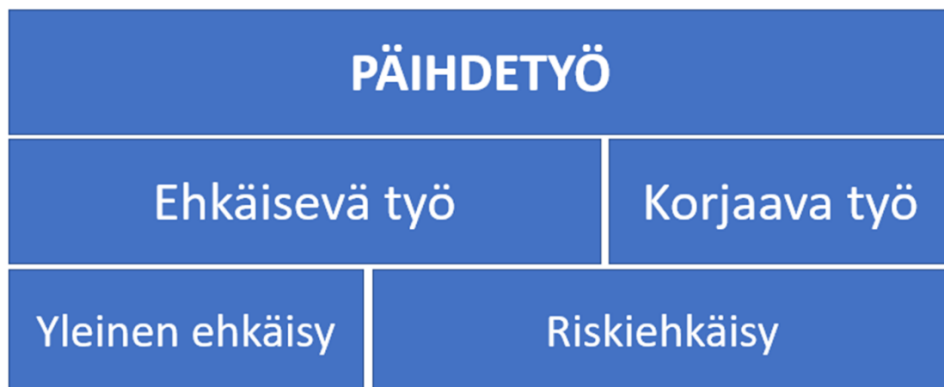
1.1 Mitä on ehkäisevä päihdetyö

Ehkäisevä päihdetyö on kunnan lakisääteistä perustyötä ja osa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Sillä ehkäistään ja vähennetään alkoholin, tupakka- ja nikotiinituotteiden ja huumeiden käyttöä ja ongelmallista rahapelaamista sekä niistä aiheutuvia haittoja.

Ehkäisevää päihdetyötä ohjaa laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015). Siihen sovelletaan lisäksi terveydenhuoltolain (1326/2010) 11 ja 12 §:ssä säädetyllä tavalla terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä sekä sitä koskevasta suunnittelusta ja raportoinnista.

Alkoholista, tupakasta, huumausaineista ja rahapelaamisesta aiheutuvat terveydelliset ja sosiaaliset haitat kohdistuvat niin käyttäjiin itseensä, heidän läheisiinsä, muihin ihmisiin kuin koko yhteiskuntaankin. Ongelmakäytöstä aiheutuvien välittömien ja välillisten haittojen hinta on suuri sekä inhimillisesti että julkisen sektorin kuluissa mitattuna. Toimivilla kysyntään ja tarjontaan vaikuttavilla menetelmillä voidaan ehkäistä ja vähentää päihteiden käytön aiheuttamia haittoja. Niiden vähentäminen edistää myös väestöryhmien välisten terveys- ja hyvinvointierojen kaventamista.

Ehkäisevän päihdetyön tarkoituksena on kehittää puitteita päihteettömälle elämälle ja ohjata kuntalaisia päihteettömyyttä tukeviin valintoihin. Toisin kuin korjaavassa päihdetyössä, ehkäisevän päihdetyön kohteena on koko Ylöjärven väestö - etenkin se enemmistö, jonka päihteiden käytöstä ja rahapelaamisesta ei ole aiheutunut vielä huolta. Ehkäisevän päihdetyön toteuttaminen kuuluu kunnan kaikille toimijoille monet eri viranomaiset, järjestöt, yritykset ja yhteisöt mukaan lukien. Ehkäisevä päihdetyö on myös jokaisen kuntalaisen omalla vastuulla oleva asia.

Kuva 1. Päihdetyön rakenne (mukaellen EHYT ry.)

1.2 Ehkäisevän päihdetyön rakenteet ja tehtävät Ylöjärvellä

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) johtaa ehkäisevää päihdetyötä valtakunnallisesti ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) vastaa sen kansallisesta kehittämisestä ja ohjauksesta. Alueellinen viranomaisena on Ylöjärven osalta Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, joka tukee ja ohjaa kaupungin työtä sekä valvoo vastuullista alkoholin myyntiä ja anniskelua.

Kuntatasolla ehkäisevän päihdetyön poikkihallinnollinen koordinaatio kuuluu Ylöjärvellä hyvinvointikoordinaattorin tehtäviin. Hän on ehkäisevän päihdetyön alatyöryhmän puheenjohtaja ja kuuluu jäsenenä alueelliseen ehkäisevän päihdetyön verkostoon sekä valtakunnalliseen Pakka-kehittäjäverkostoon.

Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava kuntalainen (410/2015) mukainen toimielin on Ylöjärven kaupungin perusturvalautakunta. Monialaista ehkäisevän päihdetyön tehtävää toteuttaa ehkäisevän päihdetyön alatyöryhmä. Kesäkuussa 2019 toimintansa aloittaneen poikkihallinnollisen työryhmän puheenjohtajana toimii hyvinvointikoordinaattori Anna Koski.

Ryhmän jäsenet ovat kesäkuussa 2020:

- opetuspäällikkö Tarja Suhonen
- liikuntakoordinaattori Sini Aalto
- vs. nuorisotyön koordinaattori Tiina Salomäki
- varhaiskasvatuksen suunnittelija Merja Hietikko
- päihde -ja mielenterveyssairaanhoitaja Sanna Wolan
- terveydenhoitaja Marjo Kollin
- johtava sosiaalityöntekijä Päivi Katajisto.

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015, 5 §) velvoittaa kunnan huolehtimaan siitä, että eri hallinnonalojen sekä poliisin, alkoholihallinnon, tupakkavalvonnan, elinkeinoelämän ja järjestöjen toimet sovitetaan yhteen ehkäisevässä päihdetyössä. Tämän veloitteen täyttämiseksi sekä ylisektoraalisen toiminnan edistämiseksi alatyöryhmä kutsuu tarvittaessa muita asiantuntijoita kokouksiinsa.

Alatyöryhmän tehtävä on varmistaa, että ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan eri hallinnonaloilla hyviksi tiedetyillä käytännöillä ja tutkituilla menetelmillä, asukkaiden päihteiden käyttöä ja päihdehaittoja seurataan ja alueen tilanteesta viestitään. Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma on työkalu tämän tehtävän toteuttamiseen. Suunnitelmassa otetaan huomioon kaupungin muut hyvinvointisuunnitelmat ja se liitetään osaksi laajaa hyvinvointikertomusta 2021-2024.

Alatyöryhmän tehtävänä on laatia tämä suunnitelma ja varmistaa, että kaupungin eri toimijat ja asukkaat sitoutuvat sen toimeenpanemiseen.

1.3 Ehkäisevä päihdetyö osana ylöjärveläisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä

Kuntalainen (410/2015) mukaan kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä huolehtiminen on kunnan perustehtävä. Terveystieteiden laiti (1326/2010, 12 §) velvoittaa seuraamaan väestön terveyttä ja hyvinvointia sekä toteutettuja toimenpiteitä ja raporttoimaan niistä valtuustolle

vuosittain, minkä lisäksi valtuustolle on kerran valtuustokaudessa valmistettava laajempi hyvinvointikertomus. Myös ehkäisevä päihdetyö on osa kunnan terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä sekä sitä koskevaa suunnittelua ja raportointia (523/2015, 5 §). Ehkäisevän päihdetyön alatyöryhmän keskeisenä tehtävänä on näin ollen päihdeolojen ja suunnitelman toteutumisen seuraaminen, ja tiedottaminen ja raportointi hyvinvointityön prosessien yhteydessä.

Kaupungin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen erillissuunnitelmana ehkäisevän päihdetyön suunnitelma on osa laajaa hyvinvointikertomusta, joka toteuttaa [Ylöjärven kaupunkistrategiaa](#). Se on ylin kaupungin toimintaa, valintoja ja tulevaisuuden suunnittelua ohjaava asiakirja. Vuonna 2018 hyväksytty kaupunkistrategia ulottuu vuoteen 2028 asti. Se kiteyttää kaupungin visioksi eli tahdoksi ja tavoitteeksi ”Ylöjärvi - rohkea edelläkävijä”.

Kaupungin arvoiksi, jotka ohjaavat kaikkea kaupungin ja sen työntekijöiden toimintaa, on määritelty

- vastuullisuus
- kehitysrohkeus
- oikeudenmukaisuus
- turvallisuus.

Kuva 2: Kaupunkistrategian roolit

Laaja hyvinvointikertomus 2021-2024 ohjaa poikkihallinnollista hyvinvointityötä ja toteuttaa kaupunkistrategiaa sen roolien kautta. Yhtenä laajaan hyvinvointikertomukseen esitettynä painopisteenä on Hyvinvointia rakentavien valintojen tukeminen, johon edelleen on esitetty tavoitetta Päihteettömyyden tukeminen. Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma sisältää toimintasuunnitelman tämän tavoitteen toteutumiseksi kaupungissa.

Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma tukee [Mielenterveys- ja päihdetyön suunnitelman](#) toteutumista ja pitää sisällään osittain samoja toimia ja seurantaa. Muiden kaupungin väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen erillissuunnitelmien toteuttaminen tukee myös ehkäisevän päihdetyön tavoitteiden toteutumista. Ehkäisevän päihdetyön sekä Mielenterveys- ja päihdesuunnitelman rinnalla näitä suunnitelmia ovat:

- [Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2019-2022](#)
- [Pärjätään yhdessä Ylöjärvellä - Suunnitelma ikääntyneen väestön hyvinvoinnin edistämiseksi 2019-2022](#)
- [Turvallisuussuunnitelma 2019 -](#)

- [Yhdenvertaisuussuunnitelma 2017-2021](#)
- [Osallisuussuunnitelma 2020](#)
- [Terveysliikuntasuunnitelma 2017-2020](#)

2 Ylöjärven päihdetilanne ja asenneilmasto

2.1 Päihteiden käyttö ja rahapelaaminen ikäryhmittäin

Sotkanetin (THL) päihdeavainindikaattoriryhmien avulla voi tarkastella päihteiden käyttöä ennakoivia tekijöitä, saatavuutta ja käyttöä sekä päihteiden käytön vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin. Seuraava tarkastelu on tehty ennen COVID19-pandemiaa kerättyyn tilastotietoon perustuen. Pandemian vaikutukset Ylöjärven väestön hyvinvoinnin ja terveyden osa-alueisiin voivat muuttaa kuvattua tilannetta, mutta suunnitelman laatimishetkellä kesällä 2020 näitä on vielä vaikea ennustaa.

Tutkimukset osoittavat, että hyvinvointiongelmien kasautuvat helposti ja päihdehaittoja esiintyy enemmän alemmissa sosioekonomisissa luokissa. Esimerkiksi koulutuksen puute, työttömyys tai toimeentulovaikeudet lisäävät haitallisen päihteiden käytön riskiä. Ylöjärven väestön keskuudessa päihdehaittoja ennakoivista ja selittävistä tekijöistä työttömyyttä, työkyvyttömyyseläkettä saavia ja toimeentulotuen piirissä olevia on vähemmän kuin Pirkanmaalla tai Suomessa keskimäärin. Tilanne on näitä alueita myönteisempi myös koskien asunnottomuutta ja kodin ulkopuolelle sijoitettuja alaikäisiä lapsia.

Koululaiset ja opiskelijat

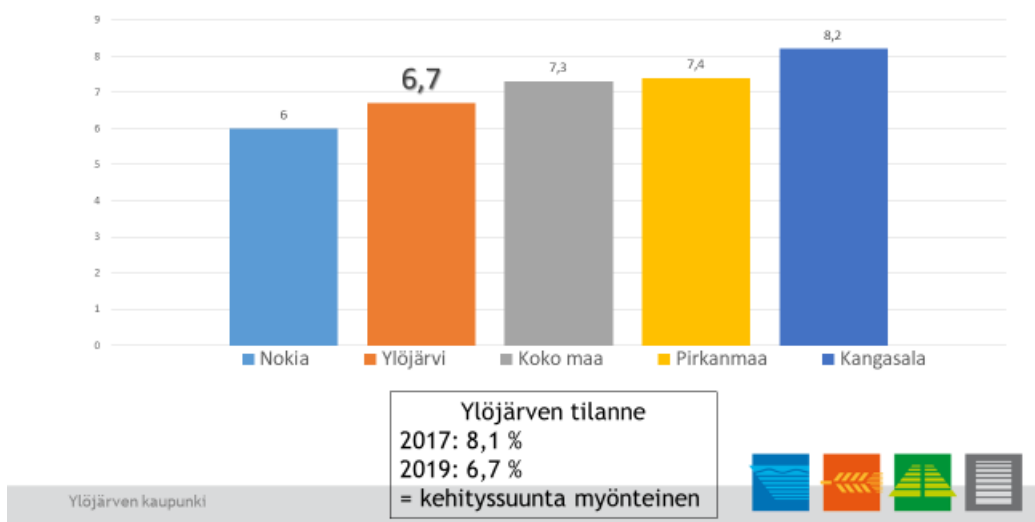
8.-9. -luokkalaiset

Vuoden 2019 kouluterveyskyselyn mukaan 9 prosenttia Ylöjärven 8.-9. -luokkalaisista ilmoitti kokeilleensa huumeita, mikä on hieman enemmän kuin kaksi vuotta aiemmin. Kannabiskokeilut lisääntyivät kahden prosentin verran 6,2 prosenttiin. Tilanne on valtakunnallista keskitasoa, mutta hieman muuta Pirkanmaata parempi.

Muiden päihteiden käyttö ja etenkin rahapelaaminen väheni 8. ja 9. luokan oppilailla, sitä harrasti viikoittain 4,4 prosenttia. Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa ilmoitti olleena 9,1 prosenttia oppilaista. Ikäistensä tupakoinnin ja nuuskan käytön hyväksyi harvempi kahden vuoden takaiseen nähden. Nuuskan käyttämisen pysyi entisellä tasolla; 5,4 prosenttia nuuskasi päivittäin.

Vuonna 2019 9,6 prosenttia 8. ja 9. luokan oppilaista oli hankkinut vähittäismyynnistä alkoholia, savukkeita tai sähkösavukkeita. Huumeiden hankkiminen oli heidän mielestään entistä helpompaa, 43,7 prosenttia 8. ja 9. luokan oppilaista näki, että Ylöjärvellä on helppo hankkia huumeita.

Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista,
% 8. ja 9. luokan oppilaista

kuva 3. Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista, % 8. ja 9. luokan oppilaista.*

Toisen asteen 1. ja 2. vuoden opiskelijat

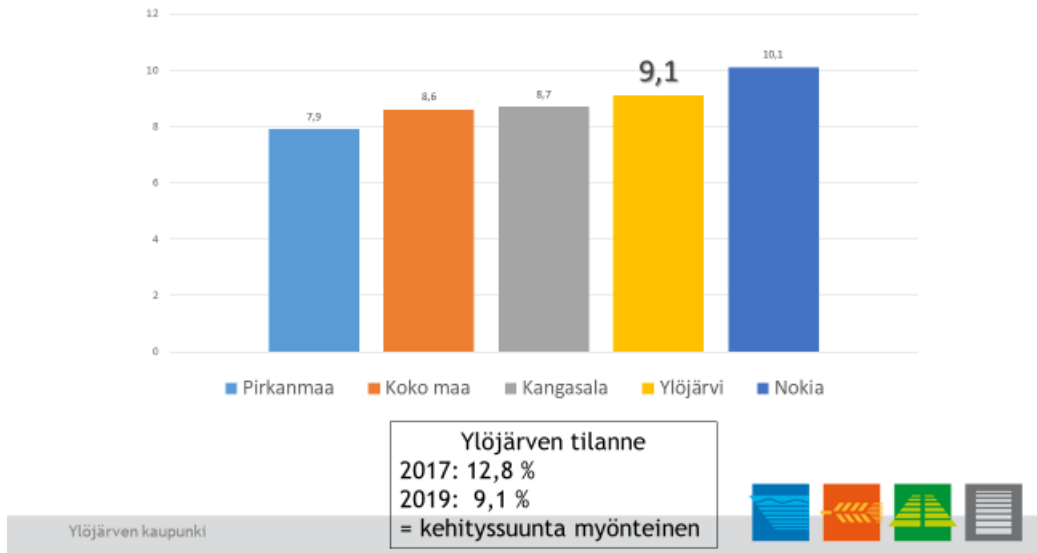
Päihteiden käyttö on viime vuosina lisääntynyt ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden keskuudessa tupakointia lukuun ottamatta. Tupakoinnin tilalle näyttäisi tulleen nuuskaaminen; päivittäin nuuskaavien määrä oli lisääntynyt vuonna 2019 voimakkaasti 25,5 prosenttiin. Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa ilmoitti olleensa entistä useampi, 36,4 prosenttia ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoista. Nuuskan käyttäjien ja humalaan itsensä juovien määrä ylitti heidän keskuudessaan valtakunnallisen ja maakunnallisen tason. Huumeita ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoista oli kokeillut noin joka viides. Kannabiskokeiluja oli takana 10,4 prosentilla, mikä on vähemmän kuin Pirkanmaalla keskimäärin. Rahapelejä ilmoitti pelaavansa yhä harvempi, 8,9 prosenttia ammattikoululaisista.

Ylöjärven lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden keskuudessa kehitys päihteiden käytön suhteen on ollut päinvastaista. Vaikka käyttö väheni vuonna 2019, humalajuomisen ja nuuskan käytön määrä ylitti lukiolaistenkin keskuudessa kansallisen ja maakunnallisen tason. Huumeita lukiolaisista oli kokeillut 12,3 prosenttia, kannabista vähintään kaksi kertaa 7,4 prosenttia. Rahapelejä pelasi viikoittain 7,1 prosenttia.

Erot lukiolaisten ja ammattikoululaisten päihdekäyttäytymisessä näkyvät indikaattorissa, joka tuottaa tietoa niiden nuorten osuudesta, joiden päihteiden käyttö herättää huolta. * Indikaattori perustuu neljään osioon: 1) Käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavukkeita, 2) Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, 3) Kokeillut vähintään kaksi kertaa kannabista, 4) Pelaa rahapelejä viikoittain. Tarkastelussa ovat vastaajat, joilla toteutuu vähintään kaksi edellä mainituista. Ylöjärven ammattikoululaisten päihteidenkäyttöön kohdistuva huoli on tämän tarkastelun perusteella liki kolminkertainen lukiolaisiin kohdistuvaan huoleen nähden. Molempien

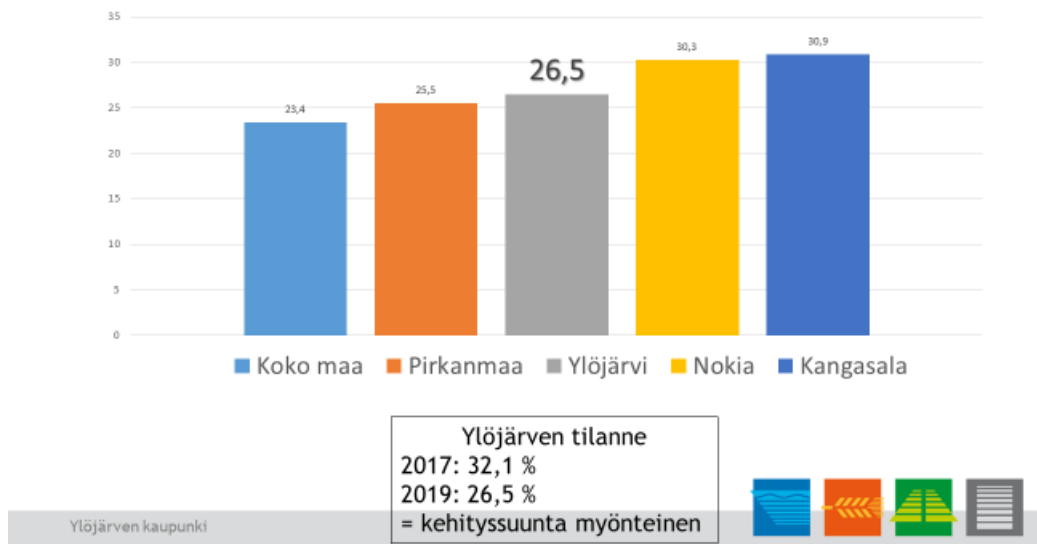
oppilaitosten opiskelijoiden kohdalla indikaattorin osoittama huoli on kuitenkin vähentynyt viime vuosien aikana.

Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

kuva 4. Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista. *

Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista, % ammattillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Kuva 5. Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista *

Ero toisen asteen opiskelijoiden kesken näkyy myös niiden nuorten määrässä, jotka ovat hankkineet vähittäismyynnistä alkoholia, savukkeita tai sähkösavukkeita. Ylöjärvellä heitä oli lukiossa vuonna 2019 3,8 prosenttia, kun taas ammatillisessa oppilaitoksessa 14,9 prosenttia. 56 prosenttia lukiolaisista ja 66,7 prosenttia ammattikoululaisista arvioi, että omalta paikkakunnalta omanikäisen on melko tai erittäin helppoa hankkia huumeita, esimerkiksi marihuanaa tai kannabista.

Ympäristön vaikutus päihteiden käytön aloittamisessa ja jatkamisessa on merkittävä erityisesti nuorilla. Siksi kasvuympäristöissä olisi turvattava päihteettömyyttä tukeva toimintakulttuuri, joka huomioi ehkäisyn, tuen ja hoitoon ohjauksen ja sisältää selkeät pelisäännöt ja laadukasta päihdekasvatusta.

Työikäiset

Vuoden 2019 aikana Ylöjärven Alkon myymälöistä myydyn ja Ylöjärvellä sijaitseviin elintarvikeliikkeisiin, kioskeihin, huoltoasemille ja anniskeluravintoloille toimitettujen alkoholijuomien määrä 100-prosenttisena alkoholina laskettuna oli 4,9 litraa jokaista kuntalaista kohden. Vastaava määrä Pirkanmaan tasolla oli 6,8 litraa. Tilastoidussa myynnissä ei näy alkoholijuomien laillinen ja laitton kotivalmistus, ko. alueen ulkopuolelta ostettu alkoholi, matkustajien alkoholien tuonti, salakuljetus, korvikkeet tai suomalaisten Suomen rajojen ulkopuolella kuluttama alkoholi.

Vuonna 2018 Pirkanmaalla alkoholia liikaa käyttävien 20-64 -vuotiaiden osuus oli 28,4 prosenttia. Alkoholin liikakäyttö on yksi keskeisimmistä suomalaisten terveysuhista. Terveyshaittojen lisäksi käytöstä voi seurata myös suuri määrä erilaisia sosiaalisia ongelmia, kuten riitoja, väkivaltaa ja lasten laiminlyöntiä sekä taloudellisia ongelmia tai ongelmia työelämässä.

Ylöjärven tilannetta kuvaavaa tilastotietoa työikäisten päihteiden käyttöä koskien ei ole saatavilla. Kaupungin aikuissosiaalityössä haasteena nähdään päihteiden helppo saatavuus ja myönteinen asenne niitä kohtaan. Päihteiden käytön lisäksi viime vuosina rahapelaaminen on näkynyt voimakkaasti ongelmana aikuissosiaalityön asiakkailla.

Vuonna 2019 vanhemman liiallinen alkoholin käyttö aiheutti haittaa 4.-5. -luokkalaisista 1,5 prosentin mielestä. Lapsen kokemus vanhemman alkoholin käytön haitallisuudesta kasvaa iän myötä; 6,3 prosenttia ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoista ilmoitti samoin. Vanhempien runsas alkoholinkäyttö on riskitekijä myös lasten tasapainoiselle kasvulle ja kehitykselle, koska alkoholin liikakäyttö haittaa huolenpitoa ja hoivaa sekä lapsen kiintymyssuhteiden kehitystä. Runsaasti alkoholia käyttävä vanhempi toimii myös roolimallina lapsen omalle haitalliselle alkoholinkäytölle. (THL)

Ikäihmiset

Yli 65-vuotiaille pirkanmaalaisille vuonna 2018 tehty AUDIT-C-kyselyt osoittavat alkoholia todennäköisesti liikaa käyttävien osuuden olevan 30,2 prosenttia. Ikäihmisten päihteidenkäytöstä ja rahapelaamisesta ei ole saatavilla Ylöjärveä koskevaa tilastotietoa.

Ylöjärven kaupungin kotihoidon tekemissä haastatteluissa 80 vuotta täyttäneille (n= 97) vuonna 2019 ilmeni, että alkoholia heistä ilmoitti käyttävänsä harvoin tai ei koskaan 83 henkilöä, päivittäin

tai viikoittain 14 henkilöä. Tämän otoksen perusteella alkoholin riskikäyttö on Ylöjärven ikäihmisten osalta maakunnan tasoon nähden huomattavasti vähäisempää.

2.2 Kuntalaisten suhde päihteiden käyttöön ja rahapelaamiseen

Ylöjärven asukkaiden asenteita ja näkemyksiä alkoholin, huumeekokeiluihin, tupakkatuotteisiin ja rahapelaamiseen kartoitettiin 4.11.-15.11.2019 toteutetulla sähköisellä kyselyllä. Vastaajia oli 854. Kaikki ikäryhmät olivat edustettuina, suurimpana vastaajaluokkana 31-45 -vuotiaat.

Kuva 6. Päihdekyselyyn 2019 vastanneiden ikäjakauma

Useimmat vastaajat ilmoittivat olevansa ei lainkaan tai vähän huolissaan kaupungin huumeitilanteesta. Kuitenkin selvä enemmistö oli sitä mieltä, että Ylöjärvellä tulisi puuttua entistä enemmän alaikäisten huumeekokeiluihin ja -käyttöön. Myös nuorten tupakkatuotteiden ja alkoholin käyttöä koskien ilmaistiin samansuuntainen toive.

Läheisensä alkoholikäytöstä oli huolissaan yli puolet vastanneista naisista. Naiset olivat pelänneet miehiä useammin julkisilla paikoilla kohtaamiaan päihtyneitä. Rahapelaamisen suhteen vastaajissa herätti eniten huolta ikäihmisten ikäryhmä. Noin puolet vastaajista on sitä mieltä, että rahapeliautomaattien määrää tulisi vähentää.

Noin 45 prosenttia vastaajista koki, ettei terveydenhuoltohenkilöstö ole kysynyt tai neuvonut heitä alkoholin käyttöön tai tupakointiin liittyen. Selvä enemmistö vastaajista ei osannut sanoa, saako Ylöjärvellä helposti tukea tupakoinnin lopettamiseen tai tiedotetaanko tupakoinnin lopettamisen tukipalveluista esimerkiksi terveyskeskuksen tiloissa.

2.3 Paikalliset ehkäisevän päihdetyön toimintatavat

Ylöjärvellä on tehty paljon ehkäisevän päihdetyön toimenpiteitä, joita on sisällytetty moniin kaupungin toimintaohjeisiin, käytäntöihin ja palveluihin. Seuraavassa on kuvattu toteutettuja, eri ikäryhmiin kohdistettuja ehkäisevän päihdetyön toimintatapoja.

Lapsiperheet

Varhaiskasvatus, neuvola ja lapsiperheiden sosiaalipalvelut, kuten lastensuojelu tukevat lapsen hyvinvointia ja terveyttä. Neuvolassa ja varhaiskasvatuksessa on mahdollisuus puuttua varhain vanhempien päihdeongelmiin sekä tukea lasta, jonka perheessä koetaan päihdeongelmia.

Lapsiperheessä tapahtuva päihteiden riskikäyttö pyritään tunnistamaan äitiysneuvolasta lähtien. Sähköisessä äitiysneuvolakortissa on AUDIT-kysely molemmille vanhemmille, kysely huumeiden käytöstä sekä tupakoinnista. Tulokset kirjataan potilaskertomukseen kohtaan terveyteen vaikuttavat tekijät. Tukea tarjotaan varhaisessa vaiheessa ottamalla päihteiden käyttö puheeksi. Puheeksi ottaminen on keskeistä myös lastenneuvolassa, jossa teetetään AUDIT-kysely molemmille vanhemmille 1-vuotiaan ja 4-vuotiaan lapsen laajan terveystarkastusten yhteydessä. Tämä kirjataan potilaskertomukseen tarvittaessa.

Varhaiskasvatuksessa on sovittu useissa yksiköissä käytännöt lapsen suojelemiseksi tilanteissa, joissa havaitaan huoltajien ongelmallista päihteiden käyttöä. Tavoitteena on, että kaikissa yksiköissä olisi tähän kirjalliset ohjeet. Henkilöstön osaamisen vahvistamiseksi kaivataan koulutusta ja materiaaleja päihtyneen huoltajan kohtaamiseen ja tilanteen puheeksi ottamiseen. Lastensuojelun kanssa näissä tilanteissa tehtävää yhteistyötä pyritään selkeyttämään.

Koululaiset ja opiskelijat

Koulut ja oppilaitokset

Päihteiden ja nikotiinituotteiden käyttöä ehkäistään kouluissa ja toisen asteen oppilaitoksissa erilaisten kampanjoiden, tapahtumien ja oppitunneilla käytyjen keskustelujen avulla, joiden järjestämiseen osallistuu myös oppilaita. Oppilaat toivovat aiheesta kokemus- ja muiden asiantuntijoiden vierailuja. Ehkäisevän päihdetyön aihepiirit ovat esillä myös vanhempainilloissa.

Kouluilla on toimintaohjeet päihteiden ja tupakkatuotteiden käyttöön puuttumiseen. Tilanteen sattuessa huoltajiin pidetään yhteyttä koulujen normaalin yhteydenpitovälineiden avulla. Päihteiden käytöstä keskustellaan myös esimerkiksi terveystiedon oppitunneilla opetussuunnitelman mukaisesti, joskaan rahapelaamista ei juurikaan käsitellä.

Oppilashuoltosuunnitelman mukaan jokainen työntekijä oman työnsä kautta valistaa ja puuttuu tarvittaessa päihteiden käyttöön ja osallistuu ennaltaehkäisevään työhön. Toimintaa arvioidaan oppilashuoltoryhmissä.

Myös toisen asteen oppilaitoksissa ehkäisevän päihdetyön tekemiseen osallistuu koko henkilöstö. Toiminta on osa oppilaitoksen arkipäivää. Arjessa nähdään tärkeäksi myönteisen opiskeluilmapiirin luominen, positiivisen palautteen ja kannustuksen antaminen opiskelijoille.

Ehkäisevän päihdetyön toimenpiteitä ovat mm. opiskelijoiden terveystarkastukset. Ensimmäisen vuoden opiskelijoiden terveystarkastuksessa kaikki opiskelijat täyttävät ADSUME-päihdekyselyn. Se pisteytetään ja edetään sovitun toimintaohjelman mukaisesti. Raittiudesta annetaan positiivista palautetta ja keskustelu käydään hyvässä, avoimessa ja rakentavassa hengessä. Päihteistä keskustellaan uudelleen toisen opiskeluvuoden lääkärintarkastuksen yhteydessä. Pojilla tarkastus toteutuu kutsuntavelvollisen tarkastuksena, lomakkeissa kysytään jälleen päihteistä ja sen perusteella keskustellaan aiheesta. Päihteiden käyttö on aiheena lisäksi ehkäisyyn liittyvillä opiskelijaterveydenhuollon käynneillä.

Toisella asteella hyödynnetään oppilaitoskohtaista päihteettömyyssuunnitelmaa. Opiskeluhuollon väki järjestänyt opettajille tunnistamisen ja varhaisen puuttumisen tukea ja koulutusta. Lisäksi opiskelijoille on järjestetty Hyvinvointifoorumi, jossa opiskelijat ovat voineet esittää mielipiteitä, ehdotuksia, kysymyksiä koulun henkilökunnalle. Itsetunnon tukemiseksi on järjestetty erilaisia ryhmiä. mm. jännittäjille ja yksinäisille. Osallisuutta ja ryhmäytymistä on vahvistettu oppilaskunta ja tutor- toiminnalla.

Säännöllisesti toteutettava valtakunnallinen kouluterveyskysely antaa tietoa sekä peruskoululaisten että toisen asteen opiskelijoiden päihdekäyttytymisestä, rahapelaamisesta ja asenteista.

Nuorisotyö ja etsivä nuorisotyö

Nuorisotyö on luonteeltaan ennaltaehkäisevää; päihteettömyys näkyy kaikissa sen järjestämässä tapahtumissa ja toiminnoissa. Nuoren kanssa keskustellaan päihteistä eri tilanteissa. Nuorisotiloilla järjestetään aiheeseen liittyviä teemailtoja ja kouluissa käydään puhumassa päihteistä. Ajoittain kutsutaan mukaan kokemusasiantuntijoita tai alan ammattilaisia. Vuosittain järjestetään Elämän valintatalo -tapahtuma 6.-luokkalaisille, jossa päihteet ovat yhtenä teemana.

Erityisnuorisotyön ryhmissä ja yksilöasiakkaiden kanssa puhutaan päihteistä sekä niihin liittyvistä asioista. Näppihaukka-toimintaan päihdeilmoituksen takia tulevalle nuorelle selvitetään lakiasioita ja esim. korvausvelvollisuudesta ja siitä mitä itselle tai muille olisi voinut tapahtua.

Etsivä nuorisotyö on erityisnuorisotyötä, jonka tavoitteena on tavoittaa alle 29 -vuotiaita nuoria, jotka ovat koulutuksen tai työelämän ulkopuolella tai tarvitsevat tukea saavuttaakseen tarvitsemansa palvelut. Ylöjärvellä etsivässä nuorisotyössä kartoitetaan nuoren kokonaistilannetta, selvitetään mahdolliset tuen tarpeet ja jo olemassa olevat verkostot myös päihteiden käyttö ja rahapelaaminen mukaan lukien. Nuoria ohjataan tarpeen mukaan eteenpäin joko Ylöjärven omiin palveluihin tai Nuorisoasemalle. Etsivä nuorisotyö perustuu kuitenkin nuoren osalta vapaaehtoisuuteen, joten motivointityöskentely on siinä keskeisessä roolissa. Etsivän nuorisotyöntekijät kulkevat nuoren rinnalla ja saattavat tarvittaessa päihdepalveluihin, jotta tuki mahdollistuisi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Työkäiset ja ikäihmiset

Kaupunki työnantajana

[Ylöjärven kaupungin päihdeohjelma](#) koskee koko kaupungin henkilöstöä. Se painottaa avointa ja vakavaa suhtautumista päihteiden käyttöön, ohjelman tasapuolista toteutusta kaikissa henkilöstöryhmissä sekä varhaista puuttumista ongelmaan.

Päihdeohjelman tavoitteena on

- edistää hyvien työpaikkakäytäntöjen toteutumista
- edistää kaupungin työntekijöiden turvallisuutta, terveyttä ja tasapuolista kohtelua
- luoda selkeä toimintamalli jatkuvalla, tavoitteellisella ja ennaltaehkäisevällä päihdetyölle
- pitää Ylöjärven kaupunki päihteettömänä työpaikkana.

Työterveyshuolto, luottamusmiehet ja työsuojeluhenkilöstö auttavat päihdeongelmien hoidossa ja hoitoonohjauksessa.

Ylöjärven kaupunki on savuton työnantaja ja kuuluu [Savuton kunta](#) -verkostoon. Savuttomalla toimintakulttuurilla tuetaan paitsi työntekijän ja asiakkaan tupakoinnin lopettamista, myös savuttoman väestön määrän kasvua sekä lasten ja nuorten terveystottumusten valintaa. Ylöjärvi oli valtakunnallisesti yksi edelläkävijöistä sekä seudullisesti ensimmäinen kuntatyönantaja, joka teki vuonna 2004 päätöksen koskien suositusta tupakoinnin kieltämisestä työaikana. Vuonna 2009 tupakointi sekä muiden tupakkatuotteiden käyttö kiellettiin työaikana. Lisäksi työnantaja päätti alkaa tukemaan henkilökunnan tupakasta vieroitusta.

Kuntouttava työtoiminta

Kuntouttavan työtoiminnan tarkoitus on selvittää ja poistaa työllistymisen esteitä sekä työ- ja toimintakyvyn paranemisen avulla luoda valmiuksia työllistymiseen. Työtoiminnassa rakennetaan yhteisöllisyyttä ja vahvistetaan sosiaalista kanssakäymistä sekä luodaan mielekästä tekemistä ja rytmiä arkeen. Ryhmä- ja yksilövalmennusten ja työtoiminnan avulla tavoitteena on vahvistaa asiakkaan itsetuntoa ja kokonaisvaltaista elämänhallintaa. Tämä tukee päihteetöntä elämäntapaa. Kuntouttavaan työtoimintaan tulevalle asiakkaalle voi olla jo työvoimatoimistossa kirjoitetussa aktivointi- tai monialaisessa työllistämisuunnitelmassa tavoitteena päihteettömyyden ylläpitäminen työpajatoiminnan avulla. Asiakkaan palvelutarvetta kartoitetaan ja syvennetään edelleen ja hänen tavoitteidensa toteutumista seurataan säännöllisesti käytävissä yksilökeskusteluissa oman työvalmentajan kanssa.

Asiakkaan aloittaessa kuntouttavassa työtoiminnassa/työvalmennuksessa hän täyttää mm. Alkoholinkäytön riskit (AUDIT)- kaavakkeen, josta nähdään asiakkaan alkoholin käytössä mahdollisesti olevat ongelmat. AUDIT- kaavaketta voidaan täyttää myös myöhemmin, kun seurataan alkoholin käytössä tapahtuneita muutoksia.

Työvalmennuksen aikana asiakkaan kanssa käydään säännöllisesti sekä ryhmä- että yksilökeskusteluja, joissa nostetaan esiin esimerkiksi alkoholin ja päihteiden käyttö, niiden vaikutukset (terveyteen, arkeen, työllistymiseen, sosiaalisiin suhteisiin jne.) ja annetaan ohjeistusta, miten päihdeasioissa pääsee hoitoon. Valmentajat auttavat tarvittaessa asiakasta varaamaan ajan päihdehoitoon tai/ja lähtevät mukaan päihdehoitajan luokse, jos asiakas kokee sen itsellensä tarpeelliseksi. Hoitoon ohjaus tapahtuu pääterveysaseman päihdetiimiin. Huumeuseulat käydään tekemässä Nauha ry:n tiloissa.

Työvalmennuskeskuksen yleiseen, päihteettömyyteen kannustavaan, ilmapiiriin kuuluu, ettei yleisissä keskusteluissa esimerkiksi pajoilla ja kahviossa aiheena ole ”kuivanaukkailu”, eli ihannoida juomista puheissa.

Työvalmennuksen alussa asiakas sitoutuu toimintaan ja hyväksyy sitoutumislomakkeessa seuraavan:

- En tule palveluun päihtyneenä tai huumausaineen vaikutuksen alaisena.
- Päihtyneenä olemisen, päihteiden hallussapito ja / tai myynti sekä välittäminen ovat kiellettyä.
- Promillerajan ylittyessä annetaan aina varoitus. Myös päihteiden hallussapidosta ja / tai myynnistä sekä välittämisestä seuraa varoitus. Kahdesta varoituksesta tulee uloskirjaus toisen varoituksen tullessa voimaan.

Työvalmennuskeskuksen järjestyssäännöissä on myös pykälä päihteettömyydestä:

- Työvalmennuskeskuksessa on päihtyneenä olemiseen nollatoleranssi
- Henkilökunnalla on oikeus harkintansa mukaan puhalluttaa, ohjata huumeuseulaan ja poistaa asiakas tarpeen vaatiessa työvalmennuskeskuksesta. Edellä mainituista toimenpiteistä kieltäytyminen johtaa varoitukseen ja käyntipäivän päättymiseen.
- Asiakas sitoutuu noudattamaan työvalmennuskeskuksen järjestyssääntöjä ja työturvallisuussääntöjä.

Sosiaali- ja terveystalvelut

Mini-interventio eli päihteiden ongelmakäytön tunnistaminen ja siihen suhteutettu neuvonta on tehokas ja suositeltu terveyden edistämisen keino. Kaupungin sosiaali- ja terveystalveluissa ei ole tähän kirjattua toimintamallia, mutta neuvolan ja kouluterveydenhuollon lisäksi mielenterveys- ja perhetyössä, ikäihmisten talveluissa sekä sosiaalityössä käsitellään asiakkaan päihdetilannetta. Sitä koskevat tiedot kirjataan asiakaskohtaiseen hoitokertomukseen.

Sosiaalityön työikäisten talveluiden yksilökohtaisessa työssä asiakkaan kokonaistilanne kartoitetaan. Käytössä on monenlaisia menetelmiä ja keskustelun aiheita, kuten päihteiden käyttö, ravinto-, terveys- ja asuntotilanne. Vaikeiden asioiden puheeksi ottaminen ja asiakkaan kohtaaminen ovat suuressa roolissa. Tavoitteena on saada asiakas kiinnittymään jonkin toiminnan piiriin.

Aikuissosiaalityön haasteena on asiakkaiden tavoittaminen ajoissa. Sosiaalityöimeen ollaan usein yhteydessä vasta, kun tilanne on kärjistynyt, eikä varhainen tukeminen ole enää mahdollista. Tavoitteena on jalkautua lähemmäs asiakkaita; kevään 2020 aikana järjestetään matalalla kynnyksen talveluna aluevastaanottoa Kurussa kerran kuukaudessa.

Aikuissosiaalityössä asiakkaan verkostossa tehtävä yhteistyö on tärkeää. Työvälineenä talouden ja muun elämän hallinnassa käytetään mm. välitystiliä, sosiaalista isännöintiä ja moniammatillista yhteistyötä. Vaikka pääosa aikuissosiaalityöstä on yksilökohtaista työtä, aikuissosiaalityössä on järjestetty myös sosiaalisen kuntoutuksen ryhmiä sekä omana toimintana että yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Ylöjärven seurakunnan tiloissa kokoontuu viikoittain AA-ryhmä, joka tarjoaa vertaistukea ja tukee alkoholistien päihteettömyyttä. Nimettömät Alkoholistit eli Alcoholics Anonymous on kansainvälinen yhteisö, jonka jäsenten päämääränä on pysyä raittiina ja auttaa toisia alkoholisteja saavuttamaan raittius.

Kaikki ikäryhmät

Kaupungin monet tapahtumat ja harrastusmahdollisuudet ovat tärkeä osa ylöjärveläisten vapaa-aikaa. Kaupungin kulttuuritalveluiden tehtävänä on edistää ja tuoda esille kulttuurin merkitystä ylöjärveläisten hyvinvoinnille ja osaltaan vähentää sosiaalisia ongelmia. Kaikki kulttuuritalveluiden tapahtumat ovat päihteettömiä, eivätkä ne järjestä tapahtumissa anniskelua.

Ylöjärven kaupungin kirjastot tavoittavat kuntalaiset hyvin pääkirjasto Leijan, Kurun ja Viljakkalan lähikirjastojen sekä kirjastoauto Repun kautta. Kirjasto tarjoaa näyttöön perustuvaa tietoa päihteettömyyttä tukevien valintojen pohjaksi, osallisuutta ja sisältöä kuntalaisten elämään sekä tiloja päihteettömyyttä tukevien tilaisuuksien järjestämiseen.

Liikuntapalvelut huolehtii asukkaiden mahdollisuuksista harrastaa omaehtoista liikuntaa tarjoamalla käyttöön liikuntatiloja ja tuottamalla ohjauspalveluja. Liikunnan harrastaminen tukee hyvinvointia ja on vaihtoehto päihteiden käytölle sekä rahapelaamiselle. Tampereen seudun työväenopisto tarjoaa myös vaihtoehtoisia tapoja vapaa-ajan viettoon monipuolisella kurssitarjonnalla, jota järjestetään lähellä kuntalaisia. Se tukee osaltaan kuntalaisten elämänhallintaa tarjoten sisältöä, sosiaalisia suhteita ja merkitystä vastapainona työelämälle ja muiden elämänalueiden haasteille.

Kolmannen sektorin toimijat tavoittavat kaikki ylöjärveläisten ikäryhmät tarjoten niille päihteetöntä tekemistä, kasvatusta ja tietoa päihteettömän elämän tueksi. Urheilu- ja liikuntaseuroissa ehkäisevän päihdetyön käytännöt vaihtelevat pelisäännöistä kokonaisvaltaiseen terveydenedistämiseen. Yhdistyksistä esimerkiksi Mannerheimin lastensuojeluliiton Ylöjärven yhdistys tukee sekä lapsia että heidän vanhempiaan olemalla mukana muun muassa kaupungin koordinoimien ehkäisevän päihdetyön yleisötilaisuuksien järjestämisessä.

Pakka-toimintamalli on paikallisten alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisyyn kehitetty menetelmä. Sen tavoitteena on rajoittaa ikärajavaltavien tuotteiden eli alkoholin, tupakan ja rahapeliin saatavuutta eri toimijoiden yhteistyöllä ja siten ehkäistä alaikäisille myyntiä ja päihtyneille anniskelua. Huumeiden käytön tai saatavuuden ehkäisy ei kuulu Pakka-toimintamalliin. Menetelmää ei olla toteutettu Ylöjärvellä täysimittaisesti, sillä se edellyttäisi enemmän työpanos- ja taloudellista resurssia, kuin mitä ehkäisevään päihdetyöhön on käytettävissä. Mallia hyödynnetään kuitenkin soveltuvin osin, kuten kuntalaisille suunnattua päihdekyselyä toteuttamalla. Hyvinvointikoordinaattori on jäsenenä THL:n koordinoimassa valtakunnallisessa Pakka-kehittäjien verkostossa.

Kuva 7. Pakka-toimintamallin tarkoitus ja tavoitteet (THL 2020)

3 Suunnitelma

Ylöjärven kaupungin ehkäisevän päihdetyön suunnitelma kuuluu kaupungin laajaan hyvinvointikertomukseen 2021-2024 toteuttaen siihen ehdotetun painopisteen Hyvinvointia rakentavien valintojen tukeminen tavoitetta Päihteettömyyden tukeminen. Suunnitelma sisältää päivittyvän toimenpidelistan, jota täydennetään ja tarkennetaan vuosittain.

Suunnitelman päivittämisestä vastaa ehkäisevän päihdetyön alatyöryhmä ja keinojen toteuttamisesta sekä niiden eteenpäin viemisestä toimenpidekohtaisesti mainitut tahot. Suunnitelman toteutumisesta ja toimenpiteiden vaikuttavuudesta raportoidaan vuosittain hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen raportoinnin yhteydessä.

EPT-lain toimeenpanon tueksi laadittu Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma – Alkoholi-, huume- ja rahapelihaittojen ja tupakoinnin vähentäminen eli EPT-ohjelma (STM 2015) linjaa paikallisella ja alueellisella tasolla tehtävää työtä ja sitä, mihin työtä kannattaa kunnissa suunnata. Toimintaohjelman mukaan ehkäisevä päihdetyö (EPT) voi olla kattavaa, vaikuttavaa ja kustannustehokasta vain, jos työtä tehdään seuraavien painopisteiden mukaisesti:

- ehkäisevän päihdetyön valtakunnalliset, alueelliset ja paikalliset rakenteet ovat kunnossa
- haitoista viestitään tutkittuun tietoon perustuen yksilöiden valintojen ja sosiaali- ja terveyspolitiikan tueksi
- riskikäyttö ja haitat tunnistetaan ja tukea tarjotaan varhaisessa vaiheessa
- paikallista alkoholi-, tupakka- ja rahapelipolitiikkaa toteutetaan suunnitellusti ja laajassa yhteistyössä
- haittojen ehkäisyyn panostetaan lähiyhteisöissä
- ammattilaisilla on riittävästi ehkäisevän päihdetyön osaamista.

Nämä painopisteet ovat lähtökohta myös Ylöjärven kaupungin ehkäisevälle päihdetyön suunnitelmalle, joka on esitelty seuraavilla sivuilla taulukoiden muodossa painopisteittäin.

1. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet ovat kunnossa.

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho	Seuranta (vuosiraportointi)
Asiantunteva EPT-koordinaatio	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tietopohjan ylläpito ➤ Tiedon jakaminen ➤ Yhteys toimijoiden, ept-ryhmän, lautakunnan ja kaupungin johdon välillä ➤ Vastuiden ja tehtävien jako 	<ul style="list-style-type: none"> • EPT-koordinaattori 	<p>-Onko rakenteet ja prosessit kunnossa ja jäsenneltyinä</p> <p>-Viranomaisten kyselyt</p>
Moniammatillinen EPT-ryhmä	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kattava toimialojen edustus ➤ Hyvä johtaminen ➤ Jäsenten sitoutuminen ja aktiivisuus ➤ Suunnitelmallinen työskentely ➤ Ryhmän ulkopuolisten asiantuntijoiden hyödyntäminen ja yhteistyön tiivistäminen muiden toimijoiden kanssa 	<ul style="list-style-type: none"> • EPT-ryhmän puheenjohtaja • EPT-ryhmän jäsenet • kuntalaisille palveluja tarjoavat toimialat ja muut sidosryhmät 	<p>-Kokoontumis- ja osallistumisaktiivisuus</p> <p>-Itsearviointi</p>
Alueellisen ja valtakunnallisen tason yhteistyö	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Jäsenyys: <ul style="list-style-type: none"> -alueellisessa ehkäisevän päihdetyön koordinaattoreiden verkostossa -valtakunnallisessa Pakka-kehittäjien verkostossa ➤ Yhteistyö Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston kanssa 	<ul style="list-style-type: none"> • EPT-koordinaattori 	<p>-Verkosto- ja yhteistyötapaamisten määrä</p>

2. Haitoista viestitään tutkittuun tietoon perustuen yksilöiden ja yhteisöjen valintojen sekä päätöksenteon tueksi.

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho	Seuranta (vuosiraportointi)
Työntekijöiden tietoisuuden lisääminen kuntalaisten ja yhteisöjen päihteettömyyden tukemiseksi	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Yhteyshenkilöiden nimeäminen vastuualueittain ➤ EPT-koordinaattorin ylläpitämä Teams-ryhmä: viranomais- ja muu viestintä (THL, AVI, verkostot, tutkimus, koulutukset ym.) keskitetyksi tiedoksi vastuualueittain. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vastuualueet ja yksiköt • Vastuualueen nimeämä yhteyshenkilö • Työntekijät • EPT-koordinaattori 	<ul style="list-style-type: none"> -Nimetyt yhteyshenkilöt -Kuvaus Teams-ryhmään väitetyistä tiedosta -Hyödynnetyt tietolähteet
Kuntalaisten ja yhteisöjen tietoisuuden lisääminen päihteettömyyttä tukevien valintojen tekemiseksi	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Eri tiedotuskanavien hyödyntäminen ajankohtaisen, tutkitun tiedon jakamiseksi ➤ Tilaisuuksien, teemaviikkojen ja kampanjoiden järjestäminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Työntekijät ja toimijat eri sektoreilla • EPT-ryhmä • Kuntalainen ja yhteisöt 	<ul style="list-style-type: none"> -Järjestetyt tilaisuudet, tapahtumat, teemaviikot ja kampanjat -Käytetyt tiedotuskanavat
Päätöksentekijöiden tiedonsaannin varmistaminen	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ohjelmien, suunnitelmien ja vuosittaisten raporttien tiedoksi saattaminen ja niihin perehtyminen 	<ul style="list-style-type: none"> • EPT-koordinaattori • Virkamiehet • Perusturvalau takunta • Muut päätöksentekijät 	<ul style="list-style-type: none"> -Päätöksentekijöille toimitetut aineistot

3. Riskikäyttö ja haitat tunnistetaan sekä tukea tarjotaan varhaisessa vaiheessa.

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho	Seuranta (vuosiraportointi)
Seurataan paikallista päihdetilannetta ja siihen liittyvää asenneilmastoa	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tilastotiedon seuraaminen ja analysointi ➤ Päihdekyselyn toteuttaminen kuntalaisille 	<ul style="list-style-type: none"> • EPT-koordinaattori • EPT-ryhmä 	-Vuosittainen tilannekuvaus
Tunnistetaan yksilöiden riskikäyttö varhain	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Suunnitelmallinen AUDIT-, ADSUMETAI muiden päihdemittareiden käyttö asiakastyössä ➤ Työntekijöiden osaamisen vahvistaminen riskikäytön tunnistamiseksi 	<ul style="list-style-type: none"> • Perusturvan vastualueen yksiköt • Työllisyyspalvelut • Työterveyshuolto 	-Mitä mittareita käytetään?
Varhaisen tuen menetelmiä tarjotaan riskikäyttäjille ja heidän läheisilleen	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Yksikkökohtaisten toimintaohjeiden (joko erillisenä tai osana muuta suunnitelmaa) <ul style="list-style-type: none"> • Laatiminen • Päivittäminen • Tiedottaminen työntekijöille 	<ul style="list-style-type: none"> • Vastuualueet ja yksiköt 	-Ovatko varhaisen tuen toimintaohjeet käytössä?

4. Suunniteltu ja laaja yhteistyö sekä Pakka- toimintamallin hyödyntäminen soveltuvien osin.

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho	Seuranta (vuosiraportointi)
Kaupungissa on ajantasainen tieto Pakka-toimintamallin toteuttamisesta ja sen edellytyksistä	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Valtakunnallisessa Pakka-kehittäjien verkostossa toimiminen ➤ Yhteistyö AVI:n kanssa 	<ul style="list-style-type: none"> • EPT-koordinaattori 	Yhteistyötapaamisten määrä
Päihdekyselyn (Pakka-malli) toteuttaminen kuntalaisille	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Maakunnallinen toteutus ➤ Kuntakohtainen tiedotus ja markkinointi moniammatillisesti ja –kanavaisesti. 	<ul style="list-style-type: none"> • Alueellinen ept-koordinaattoreiden verkosto • EPT-koordinaattori • EPT-ryhmä 	-Yhteenveto tuloksista
Kaupungin yhteistyötä viranomaisten, elinkeinon ja muiden toimijoiden kanssa tiivistetään lakisääteisten anniskelu ja saatavuusrajoitusten noudattamiseksi	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Verkoston luominen ja yhteistyöstä sopiminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto • Poliisi • Elinkeinojen harjoittajat • EPT-koordinaattori • Kaupungin lupavastaava(t) 	-Kuvaus yhteistyöstä

5. Haittojen ehkäisyyn panostetaan lähiyhteisöissä.

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho	Seuranta (vuosiraportointi)
Ehkäisevää päihdetyötä tehdään yhteistyössä eri-ikäisten ihmisten arkiympäristöissä (varhaiskasvatuspaikat, oppilaitokset, työyhteisöt, vapaa-ajan ympäristöt)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kuntalaisten ja yhteisöjen tietoisuuden lisääminen ➤ Varhaisen tuen tarjoaminen yksikkökohtaisten toimintaohjeiden mukaisesti ➤ Verkostojen ja vuoropuhelun mahdollistaminen toimijoiden välillä 	<ul style="list-style-type: none"> • Vastuualueet ja yksiköt • Järjestötoimijat • Seurakunta • Tampereen työväenopisto • Alueelliset viranomaiset • EPT-koordinaattori • EPT-ryhmä • muut hyten alatyöryhmät 	Vuosittainen tilannekuvaus
Matalan kynnyksen palvelut sekä etsivä työ toimivat ehkäisevän päihdetyön menetelminä	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tunnistetaan kuntalaisten päihdepalveluiden tarve mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja ohjataan niiden piiriin ➤ Varmistetaan toimiva palvelupolku etsivästä työstä/matalan kynnyksen palveluista korjaaviin päihdepalveluihin ➤ Tiedostetaan eri toimijoiden toimintatavat ja kerrotaan niistä työympäristössä 	<ul style="list-style-type: none"> • Matalan kynnyksen palveluita, etsivää työtä sekä korjaavaa työtä tekevät vastuualueet ja yksiköt (sote-yksiköt, työllisyyspalvelut, nuorisotyö) • muut päihdepalveluiden tuottajat 	Prosessien ja palvelupolkujen kuvaukset

<p>Savuttoman toimintakulttuurin kehittäminen</p>	<p>➤ Savuton kunta – toimenpideohjelman http://www.savutonkunta.fi/sites/default/files/savuton_kunta_ww_toimenpideohjelma.pdf soveltaminen kaupungin toiminnassa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vastuualueet ja yksiköt • työsuojelu • työntekijät • kuntalaiset 	<p>Miten toimenpideohjelmaa on toteutettu</p>
<p>Päihdeettömyys kuntalaisille järjestettävissä tilaisuuksissa</p>	<p>➤ Kuntalaisille järjestettävissä tilaisuuksissa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ei anniskella alkoholia - ei mainosteta alkoholi- eikä nikotiinituotteita 	<ul style="list-style-type: none"> • Tilaisuuksia järjestävät vastuualueet ja yksiköt 	<p>Onko tilaisuuksissa anniskeltu tai mainostettu ko. tuotteita</p>
<p>Päihdehaittojen ehkäiseminen liikunta- ja urheiluseurojen toiminnassa</p>	<p>➤ Urheiluyhteisön Reilun pelin ihanteet ja tavoitteet (Suomen Olympiakomitea, 2018) soveltaminen toiminnassa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Liikunta- ja urheiluseurat • Seuraparlamentti 	<p>Miten ko. ihanteita ja tavoitteita on edistetty</p>

6. Ammattilaisilla on riittävästi ehkäisevän päihdetyön osaamista.

Koulutusta ammattilaisille päihdehaittojen ehkäisyä menetelmistä on saatavilla.

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho	Seuranta (vuosiraportointi)
Täydennyskoulutuksella tuetaan työntekijöiden päihdehaittojen ehkäisyä menetelmäosaamista	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Seurataan koulutustarvetilannetta ➤ Ohjataan työntekijöitä ajankohtaisiin ja tarpeenmukaisiin koulutuksiin ➤ Järjestetään koulutusta tarvittaessa kaupungin toimesta ➤ Mahdollistetaan koulutuksiin osallistuminen (sijaiset) 	<ul style="list-style-type: none"> • Vastuualueet ja yksiköt • Esimiehet • Vastuualueen nimeämä yhteyshenkilö • EPT-ryhmä 	-Hyödynnetyt ja järjestetyt koulutukset
Työntekijät hyödyntävät ehkäisevän päihdetyön materiaaleja ja koulutuksia	<ul style="list-style-type: none"> ➤ EPT-koordinaattorin ylläpitämän Teams-ryhmä, jonka kautta ajankohtainen tieto keskitetysti tiedoksi työntekijöille 	<ul style="list-style-type: none"> • EPT-koordinaattori • Vastuualueen nimeämä yhteyshenkilö • Työntekijä 	<p>-Teams-ryhmän poikkihallinnollinen kattavuus</p> <p>-Teams-ryhmän aktiivisuus</p> <p>-Teams-ryhmässä välitetyn tiedon lähteet</p>